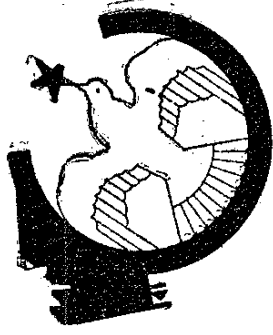

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dün-
yaya daha çok hayat katalımı!*

Nietzsche

Cilt.VI.15, Teşrinievel, 1929. Sayı: 141

Müşahade:

Yüksek tahsil meselesi

İstanbul Darülfünununun, Mühendis mektebinin eyileştirilmesinden bahsedildiği, Ankara Tıp mektebi ve Politeknik açılmak istenildiği şu sırada yüksek tahsil meselesini bütün açıklığı ile ortaya koymak, bu meselede yapılan tecrübelerin verdiği neticeleri tebarüz ettirmek lâzım gelir. Şurası muhakkaktır ki yüksek tahsil müesseselerimiz hakkında umumiyetle bir memnuniyetsizlik vardır. Bu memnuniyetsizliğin mühim bir kısmı tetkiksizliğe müstenit olsa bile bir kısmında haklı noktalar bulunmak icap eder.

Diğer cihetten yüksek tahsil müesseseleri hakkındaki memnuniyetsizliği bir veya iki müessese üzerine teksif ettirmek de doğru değildir. İstanbul darülfünununun şu veya bu şubesi tedris cephesinden ne gibi nakisaları havi ise sarahatla itiraf etmelidir. ki idareten büsbütün ayrı bir müessese olan Mühendis Mektebinin de hemen hemen buna yakın eksikliği vardır. Hatta büsbütün yeni bir müessese olan Ankara Hukuk mektebi her türlü şekli ile İstanbul Hukuk Fakültesi'nden kopmuş bir parçadan başka

bir şey değildir. İstanbul Hukuk Fakültesine karşı yapılacak şikâyetlerden bir kısmı Ankara Hukuk mektebi için de aynen söylenebilir. Bu vak'alar şu noktaların tespiti için kâfidir:

1 — Yüksek mektepler istediğimiz gibi inkşaf yolunda değildir ve seri bir surette tekâmül edecek halde bulunmuyorlar.

2 — yeni yaptığımız yüksek müesseselerde eskisinden farklı olmuyor.

Bu ikinci nokta bize gösteriyor ki yüksek müesseseleri eyileştirmenin ne demek olduğunu, eski müesseseleri aksak yörüten sebebin nelerden ibaret bulunduğunu eyice düşünmeksizin ve bu sebepleri kaldırarak tetbirleri almaksızın yeni müesseseler açtığımız halde bunlar eskisinden farklı olmayacaktır.

Bizde yüksek tahsil müesseselerinden ilk şikâyet, tedris cephesinden geliyor: Müderris ve muallimlerin vakitlerini müesseseye hasretmemelerinden, talebesini istifade ettirmek için lâzım gelen gayreti göstermediklerinden, hatta bir kıs-

mının ehliyetsizliğinden bile açık veya gizli bahasolunmaktadır. Ehliyet meselesinde benim kanaatım şudur: Bu günkü şerait altında bu müesseselerin daha kuvvetli uzuvlardan teşkiline ihtimal yoktur. Mücerret olarak şu zat yerine bu zatı her hangi bir kürsü veya ders için düşünebilirsiniz. Fakat düşündüğümüz zatın eski muallimden daha ehliyetli olduğu ne ile malûmdur?

Bugünkü müderris ve muallimler haricinde yazdıkları eserleriyle ehliyetleri gün gibi aşikâr zatlar yoktur ki kolaylıkla bunları kürsiye davet edebilesiniz. Böyle bir iki zat bulunduğunu farzetseniz bile onlar halen öyle mevkidedirler ki yerlerini müderris ve muallimliğin mütevazı maaşı için bırakmazlar.

Mevcut müderris ve muallimlerden kabil olan istifadeyi temin için her ne bahasına olursa olsun onların harıçtedeki meşgalelerini azaltmak icap eder. Bir kısım müderris ve muallimler vardır ki onlar ilim adamı olmaktan ziyade birer iş adamı haline gelmişlerdir. Bu gibilerin tedrisatından istifade lâzım ise saat başına ücret

Munisler

„Dostoyevski”den

İnsan benim teheyhüme güler, fakat neden bu kadar müteheyhiç olduğumu kimse kavrayamaz! Hayır, ona acıdığımdan değil, bambaşka bir şeyden, İlk evvelâ... İlk anlarda, bu hadise karşısında mephut, samit kaldım. Hem mütehayyirdim, aynı zamanda fütur duyuyordum. İçimde uyanan his, garip bir emniyetsizlik hissidir, öyleki ne vama intikamculuk diyeceğim: “ O şarkı söylüyor ha! Hem de ben evde iken! Acaba beni unuttu mu ki..”

Evvelâ pek şaşkın bir halde öylece kaldım; sonra birdenbire kalktım, şapkamı giydim ve ne yapacağımı ben de iyi bilmeksizin dışarıya fırladım. Lükerya bana mantomu uzattı. Ona bilâ ihtiyar: “O şarkı söylüyor ha!..” dedim: Lükerya ne dediğimi anlamadı; bana şaşkın şaşkın baktı. Hakikaten ben de anlaşılacak gibi değildim.

— O ilk defa mı şarkı söylüyor?

Lükerya cevap verdi:

— Hayır, siz evde bulunmadığınız vakit o sık sık şarkı söyler.

Göröyorsunuz ya her şeyi etrafıle hatırlıyorum. Merdivenlerden aşağı indim, sokağa çıktım ve dos doğru bir yol tuturdum. Dikine bakıyordum. İnsanlar geçiyor, kimi bana çarpiyordu. Ben ne bir şey görüyor, ne de duyuyordum. Bir arabaya seslendim ve arabacıya Taşköprüye gideceksin dedim: ne için? ben de bilmiyorum. Fakat akabında sarfınazar ettim ve arabacıya yirmi kopek hediye verdim. Al bu senin... Seni beyhude yere çağırdım, dedim; aynı zamanda abacının yüzüne manasız bir kahkaha fırlattım. İçimde birdenbire anlatmıyacağım bir hissi mestî uyandı, geriye döndüm; aceleci adımlarla evin yolunu tuttum. Ruhumda o çatlak, kırık, mahzun ses yeniden aksetti. Nefesim tıkanıyordu. Göz bağı düşmüştü; gözlemin bağı çözülmüştü. O, ben varken şarkı söyledikten sonra, beni çoktan untmuştu. Gözlerimi birdenbire kamaştıran ve bana o kadar havf getiren işte bu uyanışımı. Böyle hissediyordum. Buna rağmen hissi mestî bütün damarlarıma yayılıyor ve korkuya galip geliyordu.

Kaderin ne acı istihzası!... Bu hissi mestî ruhumda bütün bir kış hükümrân olmuştu; bu histen başka bir his zaten onda yuva kuramazdı ki. Ya ben? Bütün bu kış esnasında ya ben nerde idim? Acaba ben ruhumla bir

tek mi idim ki? Acele acele merdivenleri çıktım; telaşla mı yoksa ihtirazla mı odaya girdiğimi artık bilemiyorum. Bildiğim bir şey varsa o da bütün döşemenin ayaklarımın altında sallandığı, bana sanki dalgalar üzerinde yürüyormuşum gibi geldiği dir. Ben odama girdiğim vakit o yine eski yerinde idi; başını dikişi üzerine eğmişti, fakat artık şarkı söylemiyordu. Onun lâkayt bir nazarı üzerinden sürünüp geçti. Buna hakikatte bir bakış denemezdi; sırf mihanikî bir hareketti. Ona doğru gittim ve onun ta yakınına oturdum. Hemen hemen aklını kaçırmışa benziyordum. O, bana seri bir nazar attı ve korkmuş göründü. Elini kavradım, ona ne söylediğimi, yani ona ne söylemek istediğimi bilmiyordum, zira ben iz'an ve temyizle söz söyleyecek halde değildim. Sedam yırtılıyor ve bana itaat etmek istemiyordu. Böylece nefes almakta müşkülât çekerek yanında oturuyordum:

— Seninle biraz bir şey konuşalım ... ister misin ... haydi bana bir şeycik olsun söyle, olmaz mı? Sözleri dudaklarımdan dökölü erdi. Bundan daha iz'anlıca ne söyleyebilirdim ki? Onu bir lerze sarstı, bana haşyetle baktı ve havfından kendini birdenbire geriye attı. Birdenbire gözleri sertliği ve hayreti ifade ettiler.

Evet, o nazarlar sert bir hayretin manasını aksettirdiler; taaccüple büyüyerek bana baktılar. Ben bu sertlikten bu sert hayretten kırılmış gibi oldum. Mütehayyir nazarları “ Sen daha muhabbet mi, muhabbet mi istiyorsun?..” diyorlardı. O susuyordu; fakat ben nazarlarında her şeyi ... her şeyi okudum. Baştan ayağa kadar titiyordum ve onun ayaklarına kapandım. Süratle ayağa kalkmak istedi. Fakat ben onu sıkı sıkıya ellerinden tutuyordum; bırakmadım. Perişanlık ve nevmidimi anlamıştım... tamamen anlamıştım! Yine, buna rağmen inanmıyacaksınız - kalbim yine tasviri muhal bir hissi mestî ile dolu idi. Kalbimin çatlıyacağını zannediyordum. Sıkırle ayaklarını öpüyordum. Evet mes'uttum, bütün nemidimin idrakine rağmen hudutsuz, namütenahi mes'uttum. Ağlıyordum, bir şeyler mırıldanıyordum, fakat hiç söz söyleyemiyordum. Onda havf ve hayret yerine tedricen kayt ve ihtiraz hakim olmaya başlamıştı. Dudakları korkakça bir sualle kımıldandılar. Bana o kadar acayip, hatta deli-

ce bakıyor, nihayet sanki her şeyi anlamak istiyor ve gülümsüyordu. O ayak öpmemden pek ziyade hicap ediyordu, mütemadiyen geri geri çekiyordu; ben o vakit onların evvelce durduğu yeri öpmeye başladım. O bunu gördü ve... ve hicabından gülmeye başladı. İnsan hicabından nasıl güler bilir misiniz? Birdenbire onda isterik bir ihtilâç baş gösterdi. Ellerinin nasıl kıvrılıp çekildiğini gördüm; fakat boyuna onu sevdiğimi ve ayaklarının dibini asla terketmeyeceğimi fısıldıyordum: "Bırak eteğini öpeyim, ne olur? Bütün ömrümce önünde böyle yalvarmak isterim..."

Artık bilmiyorum, artık hiç bit şey hatırlamıyorum. Birdenbire hınçkırmaya ve bütün vücudu tir tir titremeye başladı. Şiddetli bir isterik ihtilaftı, onu fazla korkutmuştu. Onu yatağına taşıdım. Buhran biraz geçince yatağın üzerinde doğruldu ve ellerimi kavrayarak:

— „Sükûnet bulunuzi rica ederim, kendi kendinizi tazip etmeyiniz... telâş edilecek bir şey yok... rica ederim...", diyordu. Nihayet derecede mahzundu, tamamilen bitap görünüyordu ve mütemadiyen ağlıyordu. Akşama kadar onun yanından ayrılmadım. Ben, ona mütemadiyen, on beş güne kadar Bolonya'ya gideceğimizi, sedasında tuhaf bir ihtizaz hissettiğimi, dükkânımı Dobranravof'a satacağımı, velhasıl yeni bir hayatın başlayacağını anlatıyor, anlatıyordum. Her şeyden evvel ve derhal Bolonya! diyordum. Havfla beni dinliyordu. Korkusu gitgide artıyor gibi idi. Fakat ben bu korkuyu hiç kale almıyor, içimdeki mutlak bir arzudan başka hiç bir şey duymuyordum. Arzum ayakları dibinde ona yalvarmak, ayaklarının durduğu yeri öpmektir.

— Senden hiç bir şey istemiyeceğim, istersen bana hiç cevap verme, beni hiç ehemmiyete lâyık görme. Yalnız seni uzaktan seyretmeme müsaade et... beni kulun, kölen addet... diye tekrar tekrar söylüyordum. O, ağlıyordu.

— Beni kendi halime bırakacağınızı zannediyordum... Sözleri o kader bilâ ihtiyar ağzından çıktı ki belki ne demek istediğini kendisi de farketmemişti. Buna rağmen, benim o akşam işittiklerim arasında manasını tamamilen kavrayabildiğim en mühim ve korkulu söz bu idi. Bu kelimeler bana ok gibi saplandı. Vaziyetimi daha aydınlık gördüm. Fakat o karşımda bulunduğu müddetçe ben ümidimi kesmedim; anlatamıyacağım bir hisle mes'uttum, Onu bugün fevkalâde yormuştum; görüyordum, fakat her şeyin yekten düzeleceğini, buna muvaffak olacağımı, zannediyordum. Gece olurken o bitkindi. Ona, derhal uyuması için rica ettim. Hakikaten lâhzade uyudu. Sayıklamaya başlayacak mı? diye bekliyordum; hakikaten biraz sayıkladı, fakat o kadar şiddetli değil. Gece sık sık

kalkıyor, terliklerimin ucuna basarak yatağının yanına kadar gidiyor ve onu seyrediyordum. Zavallı hasta mah-lûkçağızı, üç rubleye satın aldığım dar demir karyolada öyle uzanmış görünce hep ellerimi kemirdim. Diz çöktüm, fakat uyurken - yani iradesi haricinde - ayaklarını öpmeye cesaret edemedim. Dua etmek istiyor, fakat yine fırlayıp kalkıyordum.

Lükerya bir kaç defa mutfaktan geldi, beni mephu-tiyetle seyretti. Ona artık gidip yatmasını söyledim; yarın yepyeni bir hayat başlayacak dedim. Ne tuhaf: Her söylediğime deli gibi ben de inanıyordum. Sevincimden sarhoştum! Yalnız sabahı bekliyordum. İhtirazı, tavakkiyi ihtar eden bütün alâime rağmen bir felâketin vukua gelebileceğine inanmak istemiyordum. Gözlerimin bağı çözül-müştü, fakat idrakime daha sahip değildim, mantıkla düşünemiyordum. Bu hal epi sürdü, ta bu güne kadar!... Hem o vakit o daha henüz sağdı; şimdiki gibi yine böyle karşı karşıya idik. Yarın o uyanınca ona her şeyi söyleyeceğim, o da her şeyi anlayacak. Çok vazih görüyor ve pek basit düşünüyordum. Onun için sarhoştum... Beni en ziyade sarhoş eden şu Bolonya seyahati idi. Her hangi bir sebeple, Bolonya'nın kurtuluş yolu olduğunu, Bolonya'nın her mes'eleyi halledeceğini zannediyordum. Fevkalâde bir sabırsızlıkla yarını bekliyordum.

IX

Çok eyi anlıyorum.

Hep bunlar, bir kaç gün evel, tam beş gün evel, geçen Salı günü... Hayır, hayır... bir lâhza bekliyebilseydi muhakkak bütün kara bulutları defedecektim! O tamamen sükûnet bulmamış mıydı? Ertesi günü, söylediklerimi pek alâ dinliyordu; Vaka biraz sıkılarak, biraz hicapla, korku da vardı.

Artık münakaşa etmiyeceğim, kendimi deli gibi naksetmeye artık razı değilim... O benden korkuyordu, hem nasıl olur da korkmıyabilirdi? Biz uzun zamandanberi birbirimizin yabancıları olmuştuk, alışkanlığı tedricen unuttuk... Sonra, birdenbire bu yeni vaziyet., Korkusuna ehemmiyet vermiyordum. Yeni bir ufkun hayali gözlerimi kamaştırmıştı! Hata ettim, bir kerre değil be ki bir çok kerre hata ettim. Hata ettiğime şüphe yok. Daha ertesi günü (Çarşamba günidi) sabah erkenden onu kendime dost etmek istemişim. Fazla acele ettim, fazla telâş ettim, düşünmeksizin hareket ettim. Kusurlarımı itiraf etmek... anlaşmak... lâzım geliyordu.

Sonu var.